

בני משפחה המשמשים תומכים בקבלת החלטות: סוגיות ואתגרים בהליך המינוי ובמילוי התפקיד

הילה רימון גרינשפן יעל קורן

עריכת לשון: סיגל אשכנזי
עיצוב גרפי: אפרת ספיקר

עורכת ראשית: רויטל אביב מתוק

המחקר הוזמן ומומן על ידי האפוטרופוס הכללי במשרד המשפטים.

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | שבט תשפ"ו | פברואר 2026

רקע

קבלת החלטות נתמכת היא הסדר משפטי חדש יחסית שנקבע בתיקון 18 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות ומיושם מאפריל 2018. קבלת החלטות נתמכת היא חלופה לאפוטרופסות ומטרתה לשמור על האוטונומיה של אדם עם מוגבלות או של אדם זקן. במסגרת יישום החוק גם תוקנו [תקנות](#), והן נכנסו לתוקפן ביוני 2024.

מאז כניסת תיקון מס' 18 לתוקפו ועד שנת 2022 ניתנו כ-1,500 צווי מינוי של תומכים בקבלת החלטות, רובם תומכים קרובים. תומכים קרובים, שלא כמו תומכים מתנדבים ומקצועיים, אינם מקבלים הכשרה כלשהי או ליווי רשמי. עם זאת ממחקרים קודמים עלה שתומכים קרובים נתקלים באתגרים ובשאלות הקשורים לתפקידם. לכן פנה הפיקוח על אפוטרופסות וחלופות לאפוטרופסות באפוטרופוס הכללי שבמשרד המשפטים למכון מאיר-סג'ווינט-ברוקדייל בבקשה לערוך מחקר וללמוד על הצרכים של תומכים קרובים בהליך המינוי ועל מענים הנדרשים להם.

מטרות המחקר

1. להעריך את התנהלות פגישות המידע המקדימות למתעניינים בהסדרי קבלת החלטות נתמכת
2. להעריך את התנהלות פגישות ההנחיה לאחר קבלת צו המינוי הזמני
3. למפות את השאלות, האתגרים והצרכים של תומכים קרובים, ולבדוק אם יש בנמצא מענים הנדרשים להם
4. לבדוק בקרב המתעניינים בהסדר של קבלת החלטות נתמכת (בין שהשתתפו בפגישת מידע מקדימה ובין שלא) אם הם מכירים את האפשרות להגנות כלכליות במסגרת צווי מינוי ואת מידת השימוש בהן בפועל (לפי סעיף 68 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות)
5. לבחון סיבות לאי-הגשת בקשה לצו מינוי למרות ההתעניינות בו או לאי-סיום תהליך הבקשה לצו מינוי במינוי (הוגשה בקשה אך בית המשפט לא מינה תומך)

שיטה

המחקר נעשה בשיטה מעורבת (mixed methods) בכלי המחקר האלה:

1. שמונה **ראיונות חצי-מובנים** – חמישה ראיונות עם אנשי מקצוע ממשרד האפוטרופוס הכללי ושלושה ראיונות עם מי שמשמשים בפועל תומכים קרובים מתוקף צווי מינוי.
2. **סקר מקוון** בשני נוסחים לשתי אוכלוסיות יעד:
 - א. **תומכים קרובים** מתוקף צו מינוי ומשמשים בתפקיד
 - ב. אנשים שאינם תומכים קרובים אך **התעניינו בעבר בהסדר זה או שהנושא עשוי להיות רלוונטי להם** בשל קרבה לאדם שזקוק לתמיכה בקבלת החלטות

בסך הכול השיבו על השאלון 2,054 משיבים: 1,178 מהם דיווחו כי יש להם צו מינוי לתומך בקבלת החלטות, ו-1,068 מהם משמשים אפוטרופסים (620 הם אפוטרופסים בלבד ו-448 הם גם תומכים קרובים וגם אפוטרופסים).

ממצאים

- עניין בהסדר: המניע העיקרי לבחירה בתמיכה הוא הרצון לשמר את עצמאות האדם ולהימנע מן הסרבול הביורוקרטי ומן הפגיעה באוטונומיה הנלווים להליך המינוי לאפוטרופוס.
- פגישות מידע והנחיה: נמצא שיעור השתתפות נמוך במפגשים אלו. רק 22% מן התומכים השתתפו בפגישת מידע מקדימה, ורק 11% השתתפו בפגישת הנחיה לאחר המינוי. הסיבה העיקרית היא חוסר ידיעה על השירות (יותר מ-65% מן המשיבים).
- הגנות כלכליות: יש מודעות מועטה לאפשרות לקבוע הגנות כלכליות (כגון הערת אזהרה בטאבו או הגבלת חשבון בנק) – רק 37% ידעו על כך, ורק ל-25% מהם נקבעו הגנות בפועל.
- אתגרים בתפקיד: האתגרים הבולטים הם הצורך בייעוץ (48%), צורך במידע נוסף (47%) וקשיים מול גופים רשמיים כגון בנקים שאינם מבינים את תפקיד התומך (38%).
- בלבול בין תפקידים: כ-51% מן התומכים שהם גם אפוטרופסים דיווחו על קושי להבחין בין שני התפקידים.

סיכום

במחקר נמצא כי הצרכים העיקריים של התומכים הקרובים הם צורך לעיתים בייעוץ או בהדרכה, חידוד משמעות תפקיד התומך, הגדרת סמכויות התפקיד (ומגבלותיו) וסיוע בהתנהלות עם גופים רשמיים שאינם מכירים את התפקיד ואת סמכויותיו.

פגישות המידע המקדימות ופגישות ההנחיה הנערכות אינן מממשות את מלוא הפוטנציאל ההסברתי שלהן, ויש לשפר את פרסומן, את התנהלותן ואולי אף את תדירותן. נוסף על כך יש אי-בהירות בקרב המשיבים בנוגע להבדלים בין תפקיד תומך בקבלת החלטות ובין תפקיד אפוטרופוס.

ממצאי המחקר הראו שמעטים מכירים את האפשרות של הגנות כלכליות והשימוש בה לא נפוץ. ייתכן שהסיבה לכך היא חוסר נגישות של מידע.

המלצות מרכזיות

הגברת מודעות ונגישות המידע: היעדר נגישות למידע על קבלת החלטות נתמכת הוא חסם מרכזי ומקשה את הכניסה לתהליך. מומלץ לפעול להעלאת מודעות והסברה לקהל הרחב. יש להגביר מודעות לפגישת המידע המקדימה ולפגישת ההנחיה ולחובת ההשתתפות בהן בהליך המינוי או בתיקוף צו המינוי. לנוכח שביעות הרצון הבינונית מפגישת המידע המקדימה ומפגישת ההנחיה, יש לחשוב על דרכים לשיפור הפגישות ולגיוון הדרכים למסירת המידע הניתן בהן. זאת ועוד, יש להגביר את המודעות לנושא ההגנות הכלכליות ולהנגיש את המידע עליהן.

ייעוץ וליווי: לתומכים קרובים יש צורך בהתייעצות על תפקידים ובמענה על שאלות קונקרטיות שעולות בתמיכה. כדאי להציע להם חומרי הסבר נגישים (סרטונים, חוברות), מתן סיכום כתוב לאחר פגישות המידע המקדמות ופגישות ההנחיה ואף ליווי לזמן מוגבל. יש לפרסם את קו הסיוע הטלפוני של האפוטרופוס הכללי לנושא קבלת החלטות נתמכת.

הסדרת המעמד מול צדדים שלישיים: יש לשקול הנפקת תעודת תומך כדי להקל על התנהלות התומכים מול גופים רשמיים, יש לשקול הפעלת קו טלפוני ייעודי לגופים שלישיים ולספקי שירותים וכן לבחון אפשרות של יצירת "רשם צוים" (registry), בדומה למודל באירלנד.